Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

www.turkishstudies.net/social

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Norbert Elias ve Figürasyonel Sosyoloji'ye Giriş

Norbert Elias and Introduction to Figurational Sociology

İrem Özgören Kınlı*

Abstract: Norbert Elias is a well known sociologist, as the author of the *Civilizing Process*, which is considered as one of the classics of the literature on the modernization process. Elias's contribution to sociological theory is not limited solely to the modernization studies. The sociology of Norbert Elias, which deals with various subjects such as political institutions, economic history, eating methods, football, music, etc., with an interdisciplinary methodology, is quite unique and far beyond the usual limits of sociology. The main aim of this article is to introduce Norbert Elias' sociology through his concepts, methods and principles, which are known as figurational sociology. The concept of figuration, which has been widely used by Elias since the 1960s, points out the nature and the extent of the interdependencies that change constantly over time. According to Elias, individuals cannot be imagined without their societies and societies without their individuals. Defined by networks of small groups and large societies by people who are interdependent to each other, figurations are characterized as constantly changing and fluid balance of power. Elias developed the concept of figuration in order to eliminate the accepted dualist approaches in sociology such as structure / actor, individual / society, subjectivity / objectivity, and to show that individuals are always connected with each other through direct or indirect ways. The main aim of figurational sociology is to demonstrate the functional interdependence of people who come together at a multi-layered level during the unplanned social processes that they create with each other.

Structured Abstract: Norbert Elias (1897-1990) developed a particular sociological perspective, which has come to be known as 'figurational sociology', or, as it is sometimes called, process sociology. Figurational sociology offers a synthesis of classical and modern sociology. According to this sociological perspective, individuals are interdependent with each other; they form figurations, and also, they are shaped by continuously changing figurations.

The main aim of this article is to introduce Norbert Elias' sociology through his concepts, methods and principles. The first part of the study gives information about Elias' personal and academic life. Marx, Weber, Durkheim, Simmel, Sombart, Veblen, Mannheim and Freud occupy a central place in Elias' sociology.

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Asst. Prof. Dr., Izmir Kâtip Celebi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration

ORCİD 0000-0002-9774-6567

iremozg@yahoo.com

Cite as/ Atıf: Özgören Kınlı, İ. (2020). Norbert Elias ve Figürasyonel Sosyoloji'ye giriş, *Turkish Studies - Social*, 15(3), 1377-1394. https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41865

Received/Geliş: 20 February/Şubat 2020 *Checked by plagiarism software*

Accepted/Kabul: 25 April/Nisan 2020 **Published/Yayın:** 30 April/Nisan 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey CC BY-NC 4.0

The second part attempts to clarify the meaning of figuration in Eliasian sociology. The concept of figuration, which has been widely used by Elias since the 1960s, points out the nature and the extent of the interdependencies that change constantly over time. It is an analytical concept that emphasizes interdependency between individual and society. It describes changing human networks and long-term processes in which people are interrelated to each other.

According to Elias, individuals cannot be imagined without their societies and societies without their individuals. Defined by networks of small groups and large societies by people who are interdependent to each other, figurations are characterized as constantly changing and fluid balance of power. Elias developed the concept of figuration in order to eliminate the accepted dualist approaches in sociology such as structure / actor, individual / society, subjectivity / objectivity, and to show that individuals are always connected with each other through direct or indirect ways.

For Elias, the difference of the concept of figuration from the concept of the system is that figuration concept does not create an inherent expectation of harmony. In this sense, figuration is a neutral concept. It can address tense and hostile relations between people as well as harmonious, peaceful and friendly relationship between people. According to Elias, the concept of figuration is functional in sociology when it addresses the problem of interdependence among individuals, groups and societies.

The third part of this article discusses the basic assumptions and methodology of figurational sociology. The chief characteristics of figurational sociology is its focus on relations and processes. It gives emphasis to the significance of long-term processes, although it does not correspondingly ignore the short-term processes. The main aim of figurational sociology is to demonstrate the functional interdependence of people who come together at a multi-layered level during the unplanned social processes that they create with each other.

One of the originalities of figurational sociology comes from its focus on relationships rather than situations. Elias prefers to examine the relationships between individuals and social phenomena not solely through power relations between individuals, groups or institutions, but through the ever-changing power balances. In order to examine social structure and social relations, figurational sociology adopts a long-term historical research methodology. The third part of the article also focuses on the differences of figurational sociology from other sociological approaches. Elias opposes both the structural-functional and methodological-individualist paradigms in sociological theory and presents a new unique paradigm in terms of sociological thinking.

In the last part, this study presents the conceptual tools frequently used by figurational sociology such as the balance of cooperation and competition; balance of external social control and self-control; balance of power; the balance of formalization and informalization; We / I balance between established and outsider groups (We / They); the balance of involvement and detachment.

The balance of cooperation and competition is a useful analytical tool in order to determine the levels of social and global interdependencies as well as the levels of differentiations. Different levels of development can be determined by the balance of social control and self-control. The balance between external control and self-discipline has gradually shifted towards the latter with the monopolization of physical force by the nation-state. The balance of power is a helpful tool for figurational sociology in order to analyze power ratios between different social classes, sexes and generations. The balance of formalization and informalization helps to analyze shifting patterns of emotion management. The We–I balance helps to demonstrate the dynamic configurations of self-awareness within a changing society. Correspondingly, the state formation processes give direction to the We-I balance of individuals. We / I balance between established and outsider groups (We / They) is a conceptual tool for explaining diverse interdependencies between various groups, which may trigger conflicts and tensions. The balance of involvement and detachment demonstrates how increase level of knowledge of nature produces a greater detachment from their affective involvement of fearful fantasies.

Keywords: Norbert Elias, Figurational Sociology, Figuration.

Öz: Norbert Elias, modernleşme sürecine ilişkin literatürün klasiklerinden olan *Uygarlık Süreci*'nin yazarı olan bir sosyolog olarak tanınmaktadır. Elias'ın sosyoloji alanına katkısı, modernleşme süreciyle ilgili analizlere yeni bir bakış açısı kazandırması ile sınırlı değildir. Siyasi kurumlar, ekonomi tarihi, yemek yeme usulleri,

futbol, müzik gibi çeşitli birçok konuyu disiplinlerarası bir metodoloji ile ele alan Norbert Elias'ın sosyolojisi oldukça özgündür. Bu makale, Norbert Elias'ın figürasyonel sosyoloji olarak bilinen yaklaşımını, kavramlarını, yöntem ve prensiplerini temel düzeyde anlatarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Elias tarafından 1960'lardan itibaren kullanılmaya başlayan figürasyon kavramı, insanlar arasında zaman içerisinde sürekli değişen bağlılıkların doğasına ve bağımlılıklarının boyutuna işaret eder. Elias'a göre bireyler toplumları olmadan, toplumlar da bireyleri olmadan tahayyül edilemeyecekleri için, figürasyon kavramı ile Elias, insanların çoğulcu varlıklarını ve toplumun bireylerle olan ilişkisini sosyolojik açıdan ortaya koyar. Birbirlerine karşılıklı bağımlı insanlarca hem küçük grupların hem de büyük toplumların kurmuş olduğu ağlar olarak tanımlanan figürasyonlar, sürekli değişen ve akışkan durumdaki güç dengeleri olarak nitelendirilirler. Elias figürasyon kavramını, yapı/aktör, birey/toplum, öznellik/nesnellik gibi sosyolojide kabul görmüş düalist yaklaşımları bertaraf edebilmek ve bireylerin toplum içerisinde birbirlerini dolaylı ya da dolaysız yollardan her daim karşılıklı bağımlılık, sorumluluk ve yükümlülükler ile bağlı olduklarını gösterebilmek adına geliştirmiştir. Figürasyonel sosyolojinin amacı ise, çok katmanlı düzeyde biraraya gelmiş insanların işlevsel karşılıklı bağımlılıklarını, insanların birbirleri ve diğer canlılarla oluşturduğu planlanmamış sosyal süreçler içerisinde göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Norbert Elias, Figürasyonel Sosyoloji, Figürasyon.

Giriş

Norbert Elias'ın düşünce tarihi içerisindeki yerinin kavranması, en azından ilk bakışta, çok kolay değildir. Bunun ilk nedeni, basitçe söylemek gerekirse, kariyeri boyunca düşüncenin geçirdiği evrimlere tanıklık ettiği uzun yaşam süresidir. Bir diğer nedeni de, eserinin kabul edilişinin, yüzyılın geçirdiği toplumsal felaketlerin biçimlendirdiği bir yaşamın gölgesinde kalmış olmasıdır. Farklı dillerde yazmak durumunda kalmış ve eserlerinin çoğunu çok geç yayınlatabilmiştir. Örneğin Elias'ın *Uygarlık Süreci* kitabı ilk olarak 1939 yılında Almanca olarak basılmıştır. İngilizce çevirisi iki cilt olarak yayımlanmıştır. Birinci cilt 1978 yılında okurla buluşmuş, ikincisi 1982 yılında basılmıştır. Türkçe çevirisi ise 2000 yılında yayınlanmıştır.

Yayın problemlerine ek olarak eserlerinin mevcut kategorilere uymayan içeriği de Elias'ın akademik dünyada geç tanınmasında etkili olan nedenler arasında sayılabilir. Ele aldığı konuların orijinalliği ve çokluğu ile (yemek yeme usullerinden futbola, mimariden ekonomi tarihine, siyasal kurumlardan denizciliğe, cinsiyetler arası ilişkilerden müziğe, duygulardan ölüme); ve özellikle tarihi, psikolojiyi hatta psikanalizi, antropolojiyi, siyaset bilimini kapsayarak sosyolojinin alışılmış sınırlarını fazlasıyla aşan, ele alınan disiplinlerin çeşitliliğiyle Elias'ın sosyolojisi oldukça özgündür.

Bu çalışmada Norbert Elias'ın figürasyonel sosyoloji adı ile tanımlanan sosyolojik perspektifi ve metodolojisi üzerinde ana hatları ile durulacaktır. Elias'ın hayatı, etkilendiği düşünürler ve akademik kariyerine ilişkin Türkçe literatür yetersizdir. Bu literatüre katkı sunmak, figürasyonel sosyolojiyi tanımlayabilmek ve anlamlandırabilmek için birinci bölümde Elias'ın biyografisi üzerinde durulacaktır. Bu bölüm, Elias'ın sosyolojisini oluşturan kavramsal altyapıyı daha iyi anlamak adına kaleme alınmıştır. Figürasyon kavramının ne ifade ettiği ise makalenin ikinci bölümünde ele alınacaktır. Sosyolojik bir kavram olarak ne zaman üretildiği, hangi anlamlarda ve bağlamlarda kullanıldığı gösterilmeye çalışılacaktır. Figürasyonel sosyolojisinin temel varsayımları ise bu çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturacaktır. Diğer sosyolojik yaklaşımlardan farklarının üzerinde durularak figürasyonel sosyolojinin temel hipotezleri ve metodolojisi ele alınacaktır. Makalenin son bölümde ise, figürasyonel sosyolojinin analitik kavramlarından işbirliği ve rekabet dengesi; harici sosyal kontrol ve öz denetim dengesi; güç dengesi; formelleşme ve enformelleşme dengesi; Yerleşikler-Hariciler (Biz / Onlar) arasında Biz / Ben dengesi; müdahillik ve dahil olmama dengesi tanıtılacaktır. Bu makale, figürasyonel sosyolojinin temel kavram, yöntem ve prensiplerini açıklamaya giriş niteliğinde kaleme alınmıştır.

1. Norbert Elias'ın Hayatına Kısa Bir Bakış

22 Haziran 1897'de Alman İmparatorluğu'nun Silezya Eyaleti'nin merkezi Breslau şehrinde (günümüzde Polonya'nın Wrocław şehri) Hermann ve Sophie Elias'ın tek çocuğu olarak doğar. 1907-1914 yılları arasında Johannes Lisesi'nde eğitimini tamamlar. Bu eğitimi sırasında Kant, Schiller, Goethe ve Heine okur; ve o yıllardan itibaren akademik bir kariyer yapma hayalleri kurar. Alman askeri olarak görev yaptığı I. Dünya Savaşı sonrasında Breslau Üniversitesi'nde felsefe ve tıp eğitimi alır. Teorik derslerini tamamladıktan sonra klinik uygulamalara geçmeden önce felsefe üzerine çalışmalarına yoğunlaşmak için tıp eğitimini bırakmış olsa da tıp alanındaki bilgi birikimi ileriki yıllarda sosyal bilimler alanında yapacağı çalışmalar üzerinde etkili olur. "*Bir sosyoloğun, organizmanın nasıl çalıştığını anlamadan insan faaliyetlerini nasıl düzgün bir şekilde tanımlayabileceğini hayal bile edemiyorum*." sözleri bu etkiyi vurgular niteliktedir (Mennell, 1992: 4-7).

Fikir ve birey: Tarih felsefesine bir katkı başlıklı tezi ile Breslau Üniversitesi'nden 1924 yılında felsefe alanında doktora derecesi alır. Kant'ın deneyden, deneyimden bağımsız ve önce gelen evrensel *a priori* bilgi kavramına yaptığı eleştiriler Elias'ın, tez danışmanı Richard Hönigswald ile arasında ihtilaf çıkmasına neden olur. Elias'ın Kant'da bilginin kaynağı problemine ilişkin yaptığı itirazlar, onun yaklaşımının Locke'un ampirik bilgiyi merkeze alan felsefesinin izlerini taşıyor gibi görünse de Elias'a göre bilgi bireysel deneyim sonucunda oluşmazdı. Sosyoloğa göre entelektüel tarih, kuşaklar zincirleri bakımından ele alınmalıydı. Bu bakış açısı, Elias'ın birey/toplum kavramsallaştırmasının oluşumunda etkili olmuş ve felsefeden ziyade sosyolojik paradigma çerçevesinde problemleri ele almasına yol açmıştır. Bu paradigma değişikliği Elias'ın 1925 yılında doktora sonrası çalışmalarını sosyoloji alanında sürdürmesine neden olur (Mennell ve Goudsblom, 1998: 4).

Max Weber'in erkek kardeşi Alfred Weber ile Heidelberg'de sosyoloji alanında çalışmaya başlar; orada Karl Mannheim ve onun bilgi sosyolojisi ile tanışır. Georg Simmel, Kurt Lewin, Wolfgang Köhler, John B. Watson, W. B. Cannon'un çalışmalarından etkilense de Elias'ın düşünce dünyasını daha ziyade Marx, (Max) Weber ve Freud'un bilimsel yaklaşımları şekillendirir. Mannheim'ın Frankfurt Üniversitesi sosyoloji kürsüsünde 1929 yılında göreve başlaması sonrasında Elias da 1930 yılında Frankfurt'a taşınır ve Mannheim'ın asistanı olur. Almanya'da bir üniversite kadrosunda sürekli istihdam edebilmesi için yazması gereken doktora sonrası tezinin danışmanlığını Mannheim, Alfred Weber'den devralır. *Saray Toplumu* adıyla yayınlanacak olan tezi ile 1933 yılında doçent unvanını kazanır (Dunning ve Mennell, 2003: XIV).

Elias, Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm, Friedrich Pollock, Leo Löwenthal ve Herbert Marcuse'ın mekânı olan *Sosyal Araştırmalar Enstitüsü*'nün bulunduğu binada 1930-1933 yılları arasında Mannheim'ın asistanı olarak çalışmıştır. Enstitüdekiler ile Mannheim arasındaki husumetten kaynaklı sınırlı bir iletişim olduğu anlaşılsa da, Elias'ın Horkheimer ile aynı dönemlerde benzer kaygılara sahip oldukları, Adorno ile ise iyi ilişkiler içerisinde oldukları söylenebilir (Van Krieken, 1998: 16-20). Adorno ile Elias aynı amaç doğrultusunda ama birbirlerinden çok farklı hatta birbirinin tamamen zıddı bir şekilde yol izlemişlerdir (Bogner, 1987).

1933 yılında Hitler'in iktidara gelmesi sonrasında olayların nasıl bir yön izleyeceğini gözlemlemek için bir iki ay daha Frankfurt'ta kalmıştır. Asistanlığı sona erdiği için ve Almanya'da kalmama kararı verdiğinden İsviçre'deki üniversitelere iş başvurularında bulunur. Olumlu bir sonuç alamayınca Fransız kültürüne olan ilgisinden ve Fransızcayı neredeyse aksansız konuştuğundan dolayı Paris'e gitme kararı vermiştir. Neredeyse iki sene Paris'te kalır; André Gide ve André Malraux gibi o dönemin entelektüelleri ile etkileşim içine girer. İlk sosyolojik çalışmalarını Paris'te Alman muhacir gazetelerinde bastırır: *Kiç zamanında Kiç stili* (1935); *Hugenot'ların Fransa'dan sürülmeleri* (1935). Ecole Normale Supérieure ve özellikle bilim tarihçisi Alexander Koyré, sosyolog Celestin Bouglé ile çok iyi ilişkiler kurmasına rağmen, Elias'ı Ecole'de istihdam edebilecek yeterli

finansal kaynağı sağlayamadıklarından akademik bir kariyer beklentisi kalmayan Elias babasının kendisine ayırdığı tüm para ile tahta oyuncaklar yapan küçük bir fabrikanın kurulması için yatırım yapar. Ortaklarının oyuncakları yaptığı, Elias'ın ise mağazaları bu oyuncakları satması için ikna ettiği bu iş macerası sadece dokuz ay sürer ve Elias tüm parasını kaybeder. Breslau'daki arkadaşlarının tavsiyesi ile İngilizce bilmediğinden isteksiz olsa da İngiltere'ye gitme kararı verir. İkinci Dünya Savaşı öncesi ailesini son defa Almanya'da ziyaret ettikten sonra 1935 yılında İngiltere'ye gider. Londra'da Yahudi mültecilere destek veren bir komitenin yemek ve kira giderlerini karşılayabilecek bir miktarda ödeneği Elias'a vermeyi kabul etmesi sayesinde akademik çalışmalarına devam etme kararı alır. Tüm vaktini British Museum Kütüphanesi kataloğundan ilgisini çeken rastgele seçtiği kitapları okumaya ayırır. 1939 yılında basılacak olan *Uygarlık Süreci* kitabının materyallerinin çoğuna bu kütüphanede ulaşır ve kitabı bu dönemde kaleme alır (Mennell, 1992: 17).

Savaş sırasında doğal sebeplerden babasını, Auschwitz Kampında ise annesini kaybeder (Elias, 1998: 10). Savaş sonrasında misafir öğretim üyesi olarak London School of Economics ve Bedford College'da dersler verir. 1954-1961 yılları arasında Leicester Üniversitesi'nde, 1962-1964 yılları arasında ise Gana Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü olarak görev yapar. 1964-1984 yılları arasında Hollanda ve Almanya'da misafir öğretim üyesi olarak bir yandan sosyoloji alanında dersler verirken, diğer yandan alana ilişkin önemli çalışmalarını kaleme alır. Eserlerinin İngilizce'ye çevrilmesi ile uluslararası alanda tanınmaya başlar. 1984 yılında temelli olarak yerleştiği Amsterdam'da, 1990 yılında hayatını kaybeder (Mennell, 1992: 19-26).

2. Figürasyon Kavramı

Elias tüm çalışmalarında birey ve toplumun birbirlerinin karşıtları olarak konumlandırılmasına itiraz etmiştir. Toplum ve bireyi birbirlerinden ayrı gerçeklikler olarak algılamak ve onların birbirlerinden farklı içeriklere sahip olduklarını düşünmek görsel bir yanılsamadan (optik illüzyon) kaynaklanmaktadır (Elias, 1985: LXVI). Elias figürasyon kavramını, yapı/aktör, birey/toplum, öznellik/nesnellik gibi sosyolojide kabul görmüş düalist yaklaşımları bertaraf edebilmek ve bireylerin toplum içerisinde birbirlerini dolaylı ya da dolaysız yollardan her daim karşılıklı bağımlılık, sorumluluk ve yükümlülükler ile bağlı olduklarını gösterebilmek adına geliştirmiştir (Elias, 2016: 192). İnsanlar arasında zaman içerisinde sürekli değişen bağlılıkların doğasına ve bağımlılıklarının boyutuna işaret eden figürasyon kavramını Elias 1960'lardan itibaren kullanmaya başlamıştır. İlk yazılarında konfigürasyon, zaman içerisinde ise figürasyon terimini kullanmayı tercih etmiştir (Mennell, 2005: 279). 1970 yılında yayınladığı *Sosyoloji Nedir?* kitabında ilk defa figürasyonun ne ifade ettiğini ayrıntılı bir şekilde tanımlayarak kavramı literatüre kazandırmıştır:

"*…insanların daima birbirine yönelmiş, muhtaç ve karşılıklı olarak bağımlı olduklarını [...] Ayrıca ilişkileri daima karşılıklı olan insanların tam da bu karşılıklılık nedeniyle çok farklı şekillerde birbirlerine bağlanmış olduklarını ve buna uygun şekilde az çok istikrarsız güç dengelerine sahip farklı tarzlarda 'karşılıklı bağımlılık örgüleri', başka deyişle figürasyonlar (ör: aileler, okullar, şehirler, sosyal tabakalar ya da devletler) oluşturdukları da […] çok daha rahat görülebilir*." (Elias, 2016: 15)

Elias, bireyi hiçbir zaman tek başına incelemez. Ona göre, insanlar her zaman diğer insanlarla olan ilişkileri doğrultusunda ve o ilişkiler bağlamında hareket ederler. Treibel'a göre figürasyon kavramı ile Elias, insanların çoğulcu varlıklarını ve toplumun bireylerle olan ilişkisini sosyolojik açıdan ortaya koyar. Toplumlar sadece insanların basit bir toplamı olarak tanımlanamaz. Elias'a göre bireyler toplumları olmadan, toplumlar da bireyleri olmadan tahayyül edilemezler (Treibel, 2008: 70).

Figürasyon kavramı, kişileri birbirine bağlayan karşılıklı bağımlılıklara dikkat çeker. Elias'a göre, sosyoloji sadece parçalardan yola çıkarak bütünü kavramayı değil, bütünü oluşturma süreçlerinde parçaların nasıl birbirleri ile bağlandıklarını da göstermelidir. Birbirlerine bağımlı olan

bireylerden oluşan figürasyonlar, sosyolojinin araştırdığı konular arasında yer alır. Ancak figürasyonları açıklamak için, onları oluşturan bireylerin incelenmesi yeterli değildir. Bireylerin davranış ve eylemlerini, bireylerin birlikte oluşturdukları figürasyonlar aracılığı ile incelemek mümkündür (Elias, 2016: 104).

Elias, sosyal sistem ve sosyal yapı gibi sosyolojide yaygın olarak kullanılan terimleri durağan bulur. Bu terminoloji Elias'a göre bireyi toplumdan ayrı olarak konumlandırır. Figürasyon ise daha dinamik ve süreçlere vurgu yapan bir kavramdır (Mennell, 1992: 251). Birbirlerine karşılıklı bağımlı insanlarca kurulmuş ağlar olarak adlandırılan figürasyonlar, sürekli değişen ve akışkan durumdaki güç dengeleri ile nitelendirilirler. Bu nedenle de figürasyonlar her zaman işbirliği ile çatışma dikotomisi bağlamında sürekli bir gerilim kaynağıdır. Figürasyon kavramı hem küçük grupların hem de büyük toplumların kurmuş olduğu ağları tanımlamak için kullanılabilir (Šubrt, 2015: 15). Örneğin, öğretmen ve öğrenciler bir sınıfta, doktor ve hastalar ise bir terapi grubunda görece küçük topluluklar olarak daha basit figürasyonlar yaratırken, bir kasabanın, şehrin ya da ulusun sakinleri ise daha karmaşık figürasyonları oluştururlar (Elias, 2016: 194-195).

Bu bakış açısına göre, tüm toplumsal varoluşlar (örgütler, şehirler, siyasal partiler, uluslar, toplum…vb.) figürasyonlar aracılığıyla kavramsallaştırılabilir. Özellikle üzerinde durulması gereken nokta, bireylerin figürasyonların içerisinde yer almaktan ziyade, bireylerin farklı entegrasyon, özdeşleşme, işbirliği ve rekabet düzeylerinde bu figürasyonları kendilerinin oluşturduklarıdır. Bireyler her zaman figürasyonlar içerisinde yer alırlar ve bu figürasyonlar her zaman bireyler tarafından oluşturulurlar (Elias ve Dunning, 1966: 396-397).

Birey ve toplumu (veya sosyal yapıyı) birbirlerinden yalıtarak temsil eden sınıflandırmaların üstesinden gelmek ve bireylerin birbirleri ile nasıl bağlandıklarını, farklı entegrasyon düzeylerinde nasıl figürasyonlar oluşturduklarını analiz etmek isteyen Elias'a göre (1991a) figürasyon kavramı, insanlar arasındaki ahenkli veya karşılıklı yarar sağlayan ilişkiler kadar düşmanca veya gergin ilişkilere de değinebilir. Elias'a göre örneğin masanın etrafında kart oynamak için toplanan dört kişi bir figürasyon oluşturur. Bu kişilerin yaptıkları ya da yapmadıkları, uyumları ya da uyumsuzlukları o gruba özgü figürasyonların oluşumuna zemin hazırlarlar. Aynı doğrultuda, bir futbol oyununa figürasyon karakterini veren, oyun içerisinde farklı gruplaşmalara olanak vermesidir (ben-o; biz-onlar gibi). Figürasyonların merkezinde sürekli hareket halinde olan ve değişime açık bir güç dengesi vardır. İşte bu nedenle, Elias'a göre iktidar kavramı tözsel bir kavramdan ilişkisel bir kavrama dönüşmüştür (Elias, 2016: 192-194).

Elias'a göre sosyolojinin insanlar arası karşılıklı bağımlılık sorununu ele almasında figürasyon kavramı işlevseldir. İnsanların ve figürasyonların değişimi birbirlerinden ayrılamasalar da insanların birbirleriyle olan bağlılıkları farklı seviyelerde ve türlerdedirler. İnsanları birbirlerine bağımlı kılan duygusal, mesleki ve devlet bağlarından bahsetmek mümkündür. Uzmanlaşma ve farklılaşmanın karakterize ettiği çağdaş toplumlarda, insanlar eylemleri ile uzun işlevsel ilişkiler zincirleri oluştururlar. Böylece her birey faaliyetleri aracılığıyla başka kişilere bağımlılık ilişkilerinin gerçekleştiği farklı ağ zincirlerinin içerisinde yer alır. Görünür olmayan bu bağımlılık ağlarının bireyin karar alma mekanizmaları üzerindeki etkileri güçlüdür (Elias, 2016: 198-236). Bu elastik ve değişken ağ zincirlerin görünür olmaması onları ne daha az gerçek yapar ne de daha az güçlü kılar. Bizim toplum olarak adlandırdığımız, Elias'ın bakış açısına göre, insanların birbirleriyle ilişki içerisinde oldukları söz konusu işlevler ağıdır. Sosyal yapılar, sosyal kurallar ve sosyal düzenlemeler ise bu açıdan insanların birbirleri arasındaki ilişkilerin özerk kurallarına referans vermekten öte başka bir anlam taşımaz (Elias, 1991a: 16).

Figürasyonlar, bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yönlendiği bir yapı ve birlikte oluşturdukları bağımlılıklar ağıdır. Elias figürasyon kavramını dans ve oyun metaforları üzerinden detaylandırmıştır. Bir dans pistinin üzerinde birbirleriyle etkileşim içerisinde hareket halinde olan figürasyonların imgesi, devletleri, şehirleri, aileleri ve aynı zamanda kapitalist, komünist ve feodal

sistemleri figürasyonlar olarak hayal etmeyi kolaylaştıracaktır (Elias, 2000: 482). Danstan genel olarak bahsedilebilse bile, hiç kimse dansı bireyin dışında bir yapı olarak tasavvur etmez. Danslar farklı insanlar tarafından icra edilse de, karşılıklı olarak yönlenmiş birbirlerine bağlı bireyler olmadan danstan söz etmek mümkün değildir. Figürasyonlar da danslar gibi bu açıdan onu oluşturan bireylerden nispeten bağımsızdır; ancak bu durum onun genel olarak bireylerden tamamen bağımsız olduğu anlamına gelmez. Başka bir ifadeyle, az sayıda istisna dışında, figürasyonlar zaman içerisinde onu oluşturan bireyler artık yaşamıyor olsalar bile başka bireyler aracılıyla varlıklarını sürdürmeye devam edebilirler (Elias, 2006: 154).

Elias'a göre bireyler tek başlarına iken, kendilerini belirli bir figürasyondan ayırmaları ve farklı bir figürasyona eklemeleri hususunda bir özgürlüğü sahip olabilirler; ancak bu serbestinin mümkün olup olmadığı veya ne ölçüde mümkün olduğu ilgili figürasyonun kendine özgü yapısına bağlıdır. Ayrıca, aynı kişiler birbirleri ile farklı figürasyonlar oluşturabilirler ya da tam tersine farklı insanlar çeşitli varyasyonlarla benzer figürasyonlar oluşturabilirler (Elias, 2009a: 2).

Elias'a göre figürasyon kavramının sistem kavramından farkı, kavramın kendine içkin bir uyum beklentisi yaratmamasıdır. Figürasyon bu anlamda nötr bir kavramdır. İnsanlar arasındaki gergin ve düşmanca ilişkilerin yanı sıra insanlar arasındaki uyumlu, barışçıl ve dostane ilişkilere de değinebilir (Elias, 2006: 153).

3. Figürasyonel Sosyolojinin Temel Varsayımları

Elias'ın öncülüğünü yaptığı sosyolojik perspektif, uzun vadeli bir bakış açısıyla incelendiğinde sürekli değişim içerisinde olan sosyal yapılar, tutumlar, değerler, inançlar ve normlar üzerindeki vurgu nedeniyle süreç sosyolojisi olarak da bilinir (Dolan, 2014: 2273). Her ne kadar Elias'ın kendisi figürasyon kavramının sosyolojide kullanımı önermiş olsa da, 1980'lerin sonlarında çalışmalarının figürasyonel sosyoloji olarak adlandırılmasından figürasyon kavramının kendisinden de sosyal sistem kavramı gibi zaman içerisinde durağan bir kavrama dönüşeceği gerekçesi ile rahatsız olmuştur (Mennell, 1992: 251-252). Elias, sosyolojik yaklaşımının figürasyonel sosyolojiden ziyade süreç sosyolojisi olarak tanımlanmasını tercih etmiştir; ancak Elias'ın yaklaşımı aynı zamanda süreç dışı bir sosyolojik metodolojiyi de barındırdığından (Van Krieken, 1998: 42) ve Elias'ın eserleri figürasyonel sosyoloji kavramı üzerinden tartışmaya açıldığından (Mennell, 1992: 252), bu perspektif daha çok figürasyonel sosyoloji ve bu ekolün takipçileri de Jason Hughes'in tabiri ile 'figurati' olarak tanımlanmaktadır.

Elias'ın spor üzerine birçok yazısını birlikte kaleme aldığı Eric Dunning'a göre figürasyonel sosyolojinin en azından iki açıdan sentez niteliği taşıyan özelliğinden bahsetmek mümkündür. Öncelikle figürasyonel sosyoloji biyoloji, psikoloji, sosyoloji ve insanlık tarihi arasındaki bağlantıları araştırmakla ilgilenir. Bu bakış açısına göre evrim, biyolojik olarak bireyleri sembolleri yaratan, öğreten ve kullanan sosyal varlıklar olarak donatmıştır. Bu sayede bilimsel bilgi artar; toplumlar ve kültürleri ilerler ve değişir. İlerleme ve değişimin figürasyonel sosyolojisi açısından nötr kavramlar olduklarını vurgulamak amacıyla Dunning, toplumların zaman içerisinde ilerlediği gibi gerilebileceğinin de altını çizerek figürasyonel sosyolojinin tarih algısının ne ilerleme ne de gerilemeden ibaret olduğunun üzerinde durur. Bu perspektife göre tarih, toplumların ilerleme ve gerilemelerini aynı zamanlarda yaşadıkları süreçlerden oluşur; ve bu planlanmamış evrim süreci, bireyleri biyolojik olarak öğrenme kapasitesi ile donatır. Dunning'a göre Elias'ın bu bağlamda ortaya koyduğu temel nokta, 'evrim' teriminin biyolojik düzey ile sınırlı kalması; öğrenilmiş olan sosyal kültürel değişimlerin ayırdedici özelliğini ortaya çıkaran bir araç olarak 'gelişim' kavramının ise tercih edilmesi gerektiğidir (Dunning, 1999: 13-14). Elias'ın kendi ifadeleri ile "*Ayrımı açıklığa kavuşturmanın olası bir yolu, 'evrim' teriminin gen iletimi yoluyla elde edilen biyolojik sürecin sembolü olarak kullanımıyla sınırlandırılması; 'gelişme' teriminin ise nesiller arası çeşitli biçimleri ile sembol iletimi olarak kullanımı ile yetinilmesidir*. " (Elias, 1991b: 23).

Dunning'a göre figürasyonel sosyolojinin ikinci önemli özelliği, klasik ve modern sosyolojinin temel varsayımlarının sentezini yapmaya çalışmasıdır. Marx, Weber, Durkheim, Simmel, Sombart, Veblen, Mannheim ve Freud'un teorilerinin ana unsurları, değiştirilmiş bir biçimde de olsa, Elias'ın düşüncesinde merkezi bir yer tutar. Elias'ın sentezinde 20. yüzyıla özgü unsurların ne olduğuna bakıldığında ise, Elias'ın Mannheim'in bilgi sosyolojisine yaptığı katkıdan bahsetmek mümkündür (Dunning 1999: 15-18). Elias ve Karl Mannheim'in sosyolojik perspektiflerini karşılaştırmalı bir biçimde inceleyen Richard Kilminster'a (1993, 2007, 2013) göre, her iki düşünür de doğayı kontrol altına aldıkça karşılıklı bağımlılık ağları ile biraraya gelen insanların gittikçe daha fazla sosyal güçlerin etkisi altında kaldıkları ve sosyolojinin insanlara bu sosyal güçleri kontrol etmesi için katkı sağlayacağı görüşünü paylaşırlar. Her iki düşünür için disiplinlerarası bir yöntem ile sentez yapmak çalışmalarının ana temasını oluşturur. Mannheim ile Elias arasındaki en çarpıcı benzerlik bilgi sosyolojisi alanında görülür. Sosyologların özellikle geleneksel epistemoloji ile sosyolojinin felsefe ve tarih ile olan ilişkisine yaklaşımlarında paralellikler bulunur. Elias, Mannheim'in etik problemlerin sosyolojik zeminde ele alınması konusundaki yaklaşımını benimser. Elias'a göre, sosyologlar duygusal olarak etkisi altında oldukları sosyal olayları da açıklayabilmelidir. Daha sonra geliştireceği müdahillik ve dahil olmama dengesi ile değerlendirildiğinde Elias Mannheim'in sosyolojisini fazlaca müdahil bulur. Mannheim'e kıyasla Elias çok daha uzun dönemli bir perspektifli bir bakış açısına sahiptir. Bu anlamda, Elias'ın temel yaklaşımlara psiko-analitik bir boyut da eklediği ve Freud'dan önemli ölçüde etkilendiği vurgulanmalıdır. Elias'ın Freud'u ele alışı da Mannheim'dan farklıdır. Özellikle toplumda gruplar arası çatışmalarda korkuların ve fantezilerin rolünü açıklama konusunu açıklayışı Mannheim'dan farklıdır. Mannheim'in çalışmalarında Weber'in tezlerinin belirleyici biçimde hâkim olduğu görülürken Elias'ın yaklaşımında Weber'e daha eleştirel bir yaklaşım gözlemlenir. Elias, Mannheim'in, liberal gelenek içerisinde, toplumda değişiklikler yaratma konusunda sosyolojinin pratik önlemlerle kılavuzluk etmesi görüşünü de paylaşmaz. Elias, daha ziyade, uzun dönemli bir perspektif ile birbirinden habersiz sosyal güçlerin toplumsal yapıyı düzenlemesi konusuna ağırlık verir.

Ayrıca Dunning'a göre, Elias işlev kavramını yeniden ele alarak kavramı yeniden tanımlar. Elias'ın teorik yaklaşımı, işlev kavramını özü itibariyle ilişkisel ele alır; kavramı iktidar, baskı, çatışma, mücadele ve sömürü ile ilişkilendirir. İşlev kavramının merkezine radikal ve çok düzeyli bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi yerleştirir. Dolayısıyla Elias'ın kavramsallaştırmasında karşılıklı bağımlılık, mal ve hizmet değişiminin ötesinde insan yaşamının köklü bir özelliği olarak ele alınır (Dunning, 1999: 15-18).

Elias'a göre figürasyonel sosyoloji insanın tüm yönleri ile etraflıca ilgilenir. İnsanın çok yönlü oluşunu merkezine alarak insanı hem doğrudan gözlemlenebilen davranışsal özellikleriyle hem de dolaylı (bedensel hareketlerdeki gibi açıkça gözlenemeyen ancak dilsel ve sembolik araçlarla gözlenebilir hale gelen, deneyimsel, fikirsel, duygusal ve itkisel) yönleriyle inceler. Bundan dolayı bireyin dürtüsel, duygusal ve bilişsel kontrolünden kaynaklı sıkıntıların bir başka deyişle insanın deneyimsel yönünün figürasyonel sosyolojide önemli bir yeri vardır. Figürasyonel sosyolojinin amacı, çok katmanlı düzeyde biraraya gelmiş insanların işlevsel karşılıklı bağımlılıklarını insanların birbirleri ve diğer canlılarla oluşturduğu planlanmamış sosyal süreçler içerisinde göstermektir (Elias, 2007: 111).

Elias ile 1956 yılında tanışıp sonra onun fikirlerinin özellikle Hollanda'da yaygınlaşmasına büyük katkı sağlayan Johan Goudsblom, Elias'ın fikirlerini 20. yüzyıl sosyologları ile eleştirel bir şekilde karşılaştırdığı 1977 yılında yayınlanan kitabında, figürasyonel sosyolojinin belirleyici özelliklerini şu önermeleri ile tanımlar: İnsanlar karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde doğarlar. Birbirleriyle oluşturdukları sosyal figürasyonlar, bireysel eylemlere veya motivasyonlara indirgenemeyen dinamikler yaratır. Bu tür dinamikler bireysel gelişim ve yaşam süreçlerini şekillendirir. Bu figürasyonlar, farklı fakat birbirine geçen zaman dilimlerinde meydana gelen

değişim süreçleriyle birlikte, sürekli bir akış ve dönüşüm halindedir. İnsanların oluşturdukları sosyal figürasyonların uzun vadeli dönüşümleri büyük ölçüde planlanmamış ve öngörülmemiştir ve bu şekilde olmaya devam etmektedir. İnsan bilgisinin gelişimi (sosyolojik bilgiler de dahil) bu tür figürasyonlar içerisinde gerçekleşir ve onların genel gelişimlerinin bir yönünü oluşturur: dolayısıyla Elias'ın bilgi teorisi ile bilgi süreçleri sosyolojisi arasında ayrılmaz bir bağlantı vardır (Goudsblom, 1977: 6-8; 127). Elias için bu bağlamda bilimsel sosyolojinin temeli kendi başına insan (*homo clausus*: bir toplum içerisinde yaşadığı halde yaşadığı toplumdan bağımsız düşünen ve hareket eden kapalı insan) görüşünün düzeltilmesine dayanmalıdır; çünkü Elias'a göre birey ve toplum birbirleri ile iç içedir ve birbirlerine sıkıca bağlıdır.

Nathalie Heinich (2013), Elias'ın yaklaşımının diğer sosyolojik ekollerden ayıran beş ayırt edici özelliğinin olduğunun altını çizer. Tahakküm yerine karşılıklı bağımlılıklara; özne/nesne yerine ilişkilere; genellemeler yerine bağlamlara; değer yargıları yerine analitik değerlendirmelere yapmış olduğu vurgu ile figürasyonel sosyoloji diğer ana akım yaklaşımlardan farklılaşır. Bununla birlikte Elias, toplumları faktörler, değişkenler ve alanlara (siyasal faktör, eğitim değişkeni veya ekonomik alan) ayırarak değerlendiren analitik yaklaşımları reddeder. Elias daha ziyade figürasyonların kendine içkin dinamiklerini keşfetmeye çalışır. İçkin dinamik ile kastedilen, bir sosyal figürasyonun dinamiklerinin onun kendi yapısında ve onu oluşturan insanların motivasyonlarında hali hazırda var olmasıdır. Yapı ve süreç, aynı madalyonun farklı iki yüzüdür; birbirlerini etki eden farklı şeyler değildir. Figürasyonlar da aynı şekilde kendilerini oluşturan insanlardan ayrı ve bağımsız değildir. Figürasyonlar çoğunlukla birbirinden bağımsız ve habersiz farklı sayısız insandan oluştukları için uzun vadede incelendiklerinde, figürasyonların içkin dinamiklerinin belirli bir plan doğrultusunda oluşmadığı görülecektir. Figürasyon ağlarının planlı ve bilinçli bir şekilde oluşmamasına rağmen, figürasyonların belirlenebilir yapıları ve özellikleri vardır. Bunun nedeni, herhangi bir aşamadaki bir figürasyonun yapısının bir sonraki figürasyonun yapısının oluşumunda yeterli olmasa da gerekli koşulları hazırlamasıdır. Figürasyonel sosyoloji bu nedenle uzun vadeli bir akış içerisinde aşamalar arasındaki bağlantıların izlenmesi ile ilgilenir. (Dunning, 1989: 41-42).

Figürasyonel sosyolojinin temel ayırt edici özelliği, süreçler ve ilişkilere yaptığı vurgudur (Dunning ve Hughes, 2013: 50). Figürasyonel sosyolojinin amaçlarından birisi süreçlerin yapısını uzun tarihsel dönemlerdeki değişimleri üzerinden incelemektir. Figürasyonel sosyoloji metodolojik olarak, *Uygarlık Süreci* kitabında olduğu gibi, genellikle yüzyıllar süren bir zaman dilimini inceleme konusu yapar. Bunun yanı sıra, daha kısa süreli zaman aralıklarına da odaklanarak yapıların gelişimini inceleyen çalışmalardan da bahsetmek mümkündür. Uzun vadeli figürasyonel sosyoloji çalışmalarının en bilineni örneğin Johan Goudsblom'un (1992) ateşin sosyal gelişim içerisindeki önemini incelediği *Ateş ve Uygarlık* isimli çalışmasıdır. Goudsblom bu eserinde, insanlık tarihi boyunca ateşi kontrol etme bilgi ve becerisinin kazanılması, biyolojik evrim ve toplumsal örgütlenme biçimleri arasındaki bağlantıyı inceler. Bu perspektif ile bakıldığında, sosyal örgütlenme biçiminin karmaşıklaşması ile ateşin kullanılabilir hale getirilmesi arasında çok açık bir ilişki vardır.

Figürasyonel sosyoloji açısından, önemli olayları anlamaya ve anlatmaya çalışan gelenekler, disiplinler ve normlar önemlidir; ancak bu yeterli değildir. Gelenek, disiplin ve normların neden ve nasıl değiştiğini anlayabilmek için, söylemsel değişimleri sosyal süreçlerin dinamik bağlamları içerisinde incelemek gereklidir. Değişen söylemler, toplumsal, ekonomik, kültürel yapılar ve sosyal entegrasyon düzeylerinin farklılaşması ile birlikte ele alınmalıdır.

Figürasyonel yaklaşımın temel prensiplerinden birisi, insan figürasyonlarının tabiatının gereği olarak süreçsel olmasıdır. Yaşamın kendisi bir süreçtir; ve figürasyonlar oluşturan insanlar sadece birbirleri ile bağlı değildir; aynı zamanda yaşamlarını sürekli yeniden üretebilmek adına hem kendi aralarında hem de doğa ile birlikte hareket etmek ve sürekli etkileşimde bulunmak zorundadırlar. Zaman içerisinde kişilerin eylemlerinin iç içe geçmesi onları isteğinden bağımsız olarak bazı değişimlere neden olur; ancak değişim kavramı bu tarz süreçlerin karmaşıklığını

değerlendirebilecek niteliğe sahip değildir. Sosyal süreçlerin farklı yönlerdeki değişimleri içerebildiğini gösterecek kavramlara ihtiyaç vardır: örneğin sosyal süreçlerin daha yüksek ya da daha düşük farklılaşma ve entegrasyon seviyelerine yönelik değişiklikler içerebileceği gerçeğini iletmek için yeni kavramlar kullanılmalıdır. Bu bağlamda figürasyonel yaklaşım açısından kavramlar olumlu ya da olumsuz değer yargıları içermezler. Gelişim kavramı, daha yüksek farklılaşma ve entegrasyon seviyelerine doğru bir değişimi ifade eder; regresyon ise ters yönde bir değişime işaret eder. Gelişimsel kavramı, bu bağlamda, zaman içerisindeki değişimleri takip etmeye yönelik olarak kullanılan bir ifade olarak önceki ve sonraki aşamalar arasındaki bağlantıları kullanmak için kullanılır (Dunning, 1989: 40). Figürasyonel paradigma açısından, tüm bu süreçler tek boyutlu ve tek yönlü değildir; değişim ve uygarlaşma bu anlamda olumlu ya da olumsuz yönde ilerlemeye işaret etmez; modernleşme kavramından farklı olarak kullanılır, Weber'in kullandığı anlamda bu kavramlar değer-yargısızdır.

Elias, figürasyonel sosyolojinin yöntem anlayışını, sınırlı sayıda çalışmasında olsa da, açık bir şekilde tanımlanmıştır (Elias, 1987; Elias and Scotson, 2008; Elias, 2009b; Elias, 2009d; Elias, 2016). Elias, kendisini teorik ve ampirik yönelimli bir sosyolog olarak tanımlamıştır (Elias, 2009c: 99). Sosyolojik perspektif içerisinde niteliksel kavramının niceliksel çalışmaların karşıtı olarak kullanıldığını; ancak niceliksel olmayan çalışmaların insan gruplarının durağan ve dinamik özellikleri ile ilgilenmesinden ötürü, sosyolojik çalışmalarda niteliksel yerine figürasyonel teriminin kullanımını önerir (Elias, 1987: 246).

Elias, sosyal bilimlerin doğa bilimlerin metotlarını biçimsel olarak taklit etmesini eleştirir. Elias'a göre sosyal bilimlerin amacı, insanları birbirleri ile bağlayan örüntüleri keşfetmek olmalıdır. Sosyal bilimler, geçersiz genellemeler ve mekanik açıklamalar yapmaktan kaçınmalıdır. Figürasyonel sosyolojinin süreç yönelimli metodolojisi ve araştırma yöntemlerini anlattıkları makalelerinde Nina Baur ve Stefanie Ernst'a göre Elias, metotların teorileri açıklamak için kullanılması gerektiğini -teorilerin metotları değil- iddia eder (Baur ve Ernst, 2011: 119).

Baur ve Ernst'a göre Elias'ın figürasyonel sosyolojisinin süreç yönelimli bir metodolojisi vardır; bu metodoloji üç aşamadan oluşur:

1. makro düzeyi yeniden oluşturmak
2. mikro düzeyi yeniden oluşturmak
3. figürasyonun toplumsal varoluşunun yeniden inşası

Figürasyonel sosyolojinin ilk işi, figürasyonun sosyal yapısı ve kurallarının yeniden inşasıdır. Bir figürasyon içerisinde belirli kişilerin ya da grupların konumlandıkları pozisyonlara göre farklı yaşam fırsatları ve manevra imkanları bulunmaktadır. Figürasyonlar bireylerin ve grupların davranışlarını ve iletişim mekanizmalarını düzenleyen çerçevelerdir. Örneğin Elias *Saray Toplumu* kitabında, kralın ve soyluların birbirleri ile olan ilişkilerini ihtilafları ile birlikte inceleyerek Saray Toplumu figürasyonun sosyal yapısı ve kurallarını tanımlar ve makro düzeyi yeniden oluşturur.

Figürasyonel sosyoloji metodolojik olarak ikinci etapta mikro düzeyi yeniden oluşturur. Kişinin figürasyon içerisindeki hareket kabiliyetini ve içerisinde yer aldığı figürasyonu ve kendi konumlanışını nasıl değiştirip dönüştürdüğünü ortaya koyar. Kişi kimi zaman içerisinde yer aldığı figürasyonda hareket edemeyebilir ya da hareket kabiliyetini kaybedebilir; başka bir figürasyona tamamen geçiş yapabilir ya da aynı anda birden fazla figürasyon içerisinde yer alabilir.

Figürasyonel sosyoloji son etapta figürasyonun toplumsal varoluşunun yeniden inşa eder. Mikro ve makro düzeyde figürasyonlar sürekli devinim içerisinde olduğu için, figürasyonel sosyoloji toplumsal ve bireysel yapıların uzun vadeli gelişimlerini inceler (Baur ve Ernst 2011: 123-126).

4. Figürasyonel Sosyolojinin Analitik Kavramları

Figürasyonel sosyoloji analiz yapabilmek için çalışmalarında çeşitli kavramsal araçlar kullanılır: işbirliği ve rekabet dengesi; harici sosyal kontrol ve öz denetim dengesi; güç dengesi; formelleşme ve enformelleşme dengesi; Yerleşikler-Hariciler (Biz / Onlar) arasında Biz / Ben dengesi; müdahillik ve dahil olmamak dengesi (Wouters, 2014). Figürasyonel sosyoloji, iki parametre arasındaki dengenin toplumsal değişkenler ile hangi yöne doğru evrildiğini ortaya koymaya çalışır.

4.1. İşbirliği ve Rekabet Dengesi

Karşılıklı bağımlılık düzeyleri, entegrasyon ağları ve bağımlılık zincirleri ile işbirliği ve rekabet dengesinin değişimi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Toplumsal ve küresel karşılıklı bağımlılık düzeylerinin artması, sosyal farklılaşmanın görünür olması, entegrasyon ağlarının yaygınlaşması, bağımlılık zincirlerinin uzaması, zaman içerisinde işbirliği ve rekabet dengesinde değişimlere neden olmuştur. Bu değişim hep aynı yöne doğru değildir. Rekabetin daha az şiddetli olması durumunda, kendi farklı biçimlerde gösteren rekabet biçimleri de ortaya çıkacaktır. Hatta işbirliğinin kendisi rekabetin bir aracına dönüşebilir: rekabet eder bir biçimde işbirliği içerisinde olmak gibi (Binkley vd., 2010: 67-68). İnsanlar ve onların örgütleri arasındaki işbirliği ağları genişledikçe, daha karmaşıklaştıkça ve çok katmanlı hale geldikçe, rekabet de daha barışçıl ve daha güç farkedilir hale gelir. İnsanların ve örgütlerin iç içe geçmesi, rekabetçi ilişkilerin daha fazla işbirliğine, işbirliğine dayalı ilişkilerin ise daha fazla rekabet yaratmasına neden olur. İşbirliği ve rekabet dengesi, karşılıklı bağımlılık ağları, farklılaşma, entegrasyon ve barışçıllaşma düzeylerinin değişimlerinin yönlerinin belirlenmesinde işlevsel olarak hizmet eder (Wouters ve Mennell, 2013: 556-560).

4.2. Harici sosyal kontrol ve öz denetim dengesi

Elias, *Uygarlık Süreci* kitabında bireylerin öz denetimlerini geliştirme süreçlerini uzun dönemli olarak ele alır. Modern devletin örgütlenmesinde şiddet kontrolünün giderek merkezileşmesi sürecinde bireylerin sosyal olarak talep edilen zorunlulukları nasıl içselleştirildiği ve böylece bireylerin nasıl öz denetim mekanizmaları geliştirdikleri sorunsalı ile ilgilenir. Toplumsal yapılarının ve örgütlenme biçimlerinin son beş yüz yılda radikal bir şekilde değişmesi sonucunda kişilik yapılarının da aynı şekilde nasıl değiştiğini inceler. Elias'a göre kişilik yapılarındaki değişimler toplumun genel yapısındaki değişikliklere paralel olarak tezahür ettiğinden her toplumun sosyal düzeni, kendine içkin sosyal figürasyonları ile diğerinden farklıdır. Toplumun işlevsel olarak farklılaşması ve karşılıklı bağımlılık zincirlerinin uzaması sonucunda bu ilişki ağlarının içerisinde olan insanların birbirileri üzerlerinde olan baskıları da artar. Uzun karşılıklı bağımlılık zincirleri içerisinde yer alan bireylerin sürekli sosyal baskı altında kalması sonucunda bireyler kendi iç denetim mekanizmalarını geliştirmek durumunda kalırlar (Mennell, 2001: 242). Başka bir deyişle, insanlar davranışlarını başkalarının davranışlarına uyarlarken sosyal kısıtlama kendi kendini kısıtlamaya yol açar. Bundan dolayı, karşılıklı bağımlılık ağlarındaki (figürasyonlardaki) değişimlerin iktidar değişiklikleri ile bağlantılı olduğu söylenebilir.

Her ne kadar Elias'ın *Uygarlık Süreci* modeli sadece sosyal kontrolun aşamalı olarak nasıl içselleştirildiği ile ilgili gibi gözükse de, son yapılan çalışmalar (Wouters, 2007; Wouters ve Mennell, 2013; Wouters, 2014) Elias'ın sadece harici kontrol ve iç denetim mekanizmaları arasındaki dinamik gerilime odaklanmadığını göstermektedir. Elias'a göre (2006: 238), toplumda üç temel tip kontrolden bahsetmek mümkündür: insanların doğa olayları üzerindeki kontrolü, insanların birbirleri üzerindeki kontrolü ve insanların kendileri üzerindeki kontrolü. Söz konusu olan, toplumsal örgütlenme biçimi ile bu kontrollerin nasıl değiştiğidir. Bu değişim, aynı yönde basit bir artış ya da azalıştan ibaret değildir (Elias, 2006: 238).

Elias'a göre toplumların farklı gelişim aşamaları, onların doğa olayları ile başetme düzeyi (teknolojik gelişme), toplumsal ilişkiler üzerindeki denetim imkanlarının oranı (sosyal örgütlenmenin gelişimi) ve bireylerin öz denetim mekanizmalarını geliştirme düzeyi ile ortaya çıkarılabilir. Bireylerin kendi kendilerini kontrol etme seviyelerindeki değişim, kendisini sürekli artan bir şekilde göstermez; kaçınılmaz olarak tek doğrultuda da değişmez. Söz konusu olan, bu üçlü denetim tiplerinin birbirleri ile ilişkili olmasıdır (Elias, 2016: 234-236). Elias'a göre, doğanın kontrolü, toplumsal kontrol ve kendini kontrol, insan ilişkilerini gözlemlemeye yarayan birbirlerine bağlı işlevler üçgeni oluştururlar. Bir taraf diğeri olmadan gelişemez; birinin gelişimi diğerine bağlıdır; birinin gerilemesi kaçınılmaz olarak diğerlerini de geriletir (Elias, 2001: 138–39).

4.3. Güç dengesi

Figürasyonlar, sürekli değişen asimetrik güç dengeleri ile birbirine bağlı insan ağlarıdır (Van Benthem Van den Bergh, 1971: 19). Figürasyonel sosyoloji, sosyal gruplar, nesiller (ebeveynler ve çocuklar), toplumsal sınıflar, cinsiyetler, ülkeler arasında değişen güç dengelerini inceler. Elias için güç (iktidar), figürasyon gibi, ilişkisel ve durağan olmayan bir kavramdır. Bilinçli ya da istemsiz bir şekilde oluşan farklı bağımlılıkları ve figürasyonları birbirinden ayırmak ve onları birbirleri ile karşılaştırmak için kullanılır. İnsan ilişkilerinin ima ettiği karşılıklı bağımlılıklarının nasıl bölümlendiğini ifade eder. Başka bir deyişle iktidar kavramı, iki aktörün birbirleri ile olan ilişkilerindeki güç dengesinin hangi yöne doğru evrildiğini tanımlamak için kullanılır. Örneğin, iki aktörün karşılıklı bağımlılıkları arasındaki denge birinin lehine olduğu zaman, o zaman diğerinin hareket tarzını kontrol etme ve ona rehberlik etme şansı daha yüksektir.

Elias'ın iktidar kavramı, kasıtlı ya da değil, tüm olası karşılılıklı bağımlılıkların yapısal bir özelliğidir. İradesini muhalefete rağmen hâkim kılabilme ihtimali olarak iktidarı tanımlayan Weber ile benzerlik gözlemlense de, Elias'ın iktidar tanımında vurgu aktörün hakim olabilme potansiyelinde değil, daha ziyade sosyal ilişkinin yapısal özelliğindedir. Elias'a göre, güç ve/ya iktidar her ilişkide vardır; ne iyi ne de kötü anlamda bir değere işaret eder. İlişki içerisinde bir aktör diğerine daha fazla muhtaç ise, diğer aktörün kendine bağımlı olan aktör üzerinde bir güce olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağımlılığının nedeni (sevgi, para, statü…vb.) her ne olursa olsun aktörler arasında bir bağımlılık ilişkisi söz konusudur. Bir aktörün diğeri üzerinde daha fazla gücünün (iktidarının) olması, o aktörün diğerinin eylemlerini kontrol etme şansını da arttıracak demektir. Bu durumda, güç dengesi eylem rotasını belirleyen aktör lehinedir. Ayrıca belirtmek gereklidir ki, karşılıklı bağımlılıklar sadece iki aktör ile sınırlı değildir; çoğu durumda çoklu karşılıklı bağımlılıklar siz konusudur (Elias, 2016: 134-135).

Örneğin, Sultanlar Osmanlı saray teşkilatı içerisinde hiyerarşik olarak en üstte yer alırlar. Buna rağmen Sultanların mutlak bir iktidarı olduğu ve tek karar verici aktör olduklarını iddia etmek mümkün değildir. Güç dengeleri parametresi ile incelendiğinde, Osmanlı sarayı kendine özgü karşılıklı bağımlılık zincirleri ile birbirine bağlı askeri, dini ve idari elitlerin oluşturduğu bir figürasyondur. Bu figürasyon içerisinde, en muktedir olan Sultan'ın gücü bile sınırsız değildir; kararlarında diğer aktörlerin kendisi ve diğerleri ile olan ilişkilerini, fırsatları ve tehlikeleri iyi hesapladığı ölçüde saray mekanizması içerisindeki konumunu daha çok güçlendirecektir (Özgören Kınlı, 2014).

4.4. Formelleşme ve enformelleşme dengesi

Elias *Uygarlık Süreci* kitabında, Avrupa tarihinde on beşinci ve on dokuzuncu yüzyıllar arası dönemde utanç ve tiksinti eşiğinin artması ile kişilik yapısının kademeli olarak değişimi ve buna bağlı olarak kendine özgü öz denetleme mekanizmalarının oluşumuna neden olarak tarihsel koşulları anlatır. Formelleşme terimi, insan davranışlarının, duygularının ve görgü kurallarının daha fazla katı kurallar ve detaylı düzenlemelere tabi olduğu uzun dönemli bir süreci tanımlamak için kullanılır. Formelleşme sürecini, yirminci yüzyılda nüanslara daha fazla duyarlılık sağlayan, davranışsal ve

duygusal ifade biçimlerinin çeşitliliğini artıran ve böylece sosyal davranışlarda katı kurallardan daha esnek kurallara geçiş eğilimini ifade eden enformelleşme aşaması takip eder. (Wouters, 2004; 2007).

Enformelleşme terimi, farklı sosyal sınıflar, cinsiyetler ve kuşaklar arası değişen güç dengeleri sonucunda Batılı gelişmiş ulus devletlerindeki insan ilişkilerinin değişimine işaret eder. Sosyal gruplar arasındaki güç, statü ve zenginlik farklılıklarının kademeli olarak azaldığını ve sosyal koşulların daha da eşitlenmesiyle görgü kurallarının katı kurallarının esnetildiğini ifade eder (Kilminster, 1998:149-153). Batılı toplumlarda özellikle 1960 ve 1970'lerde duygu ve davranış kodlarında gittikçe artan müsamahakarlığın ne ifade ettiği anlamak ve açıklamak için geliştirilmiştir (Wouters, 1977).

Müsamahakarlıktaki artış beraberinde, aynı zamanda, sosyal olarak kabul edilebilir davranış ve duyguların daha fazla düzenlemesi gerektirmiştir. Demokratikleşme süreci, kollektif duygusal değişimler ve enformelleşme ile paralel olarak ilerlemiştir: Gittikçe daha fazla sayıda insanın birbirinden farklılaşmış ve esnek formlarda kendi kendilerini denetlemeleri ve karşılıklı olarak kendi kendilerini sınırlama beklentileri, sosyal olarak izin verilen davranışsal ve duygusal alternatiflerin artmasına izin vermiştir. Enformelleşme sürecinde, kurumsallaşmış güç ilişkilerini simgeleyen egemen davranış kodları zaman içerisinde kademeli olarak daha fazla göz ardı edilmeye başlamıştır (Wouters, 1990: 69). Figürasyonel sosyoloji, formelleşme ve enformelleşme dengesindeki değişimi inceler. Farklı sosyal sınıflar, cinsiyetler ve kuşaklar arası değişen güç dengelerinin hangi yöne doğru olduğunu tespit ederek toplumsal yapı ve ilişkilerin niteliğini değerlendirir.

4.5. Yerleşikler-Hariciler (Biz / Onlar) arasında Biz / Ben dengesi

Elias, bireylerin kendi istekleri doğrultusunda oluşturdukları figürasyon ağları dışında, özgür iradeleri dışında yer aldıkları figürasyon ağları üzerinde de durur. Örneğin Elias'ın hayatı idame birimi olarak tanımladığı oluşumlar bireylerin kendi talepleri dışında yer aldığı yapılanmalardır. Herkes böyle yapılar içerisinde doğduğu için, bu hayatta kalma birimleri önceliğe sahip figürasyonlardır. Figürasyonel sosyolojinin önemli kavramlarından olan hayatı idame birimi, kişiye güvenlik, yiyecek, barınak gibi yaşam için maddi unsurları sağlayan özel bir figürasyon biçimidir (Kaspersen ve Gabriel, 2008).

Elias'a göre, insan toplulukları her zaman hayatta kalma birimlerine ayrılır. Biz grupları (We- group) olarak da adlandırdığı hayatı idare birimleri, varsayımsal olarak, aile, akraba grupları ve yerel topluluklar gibi daha çok insanların aynı mekanlarda yaşamalarından kaynakları olarak gelişen ilişkilerin ürettiği paylaşılan bağlar ile tanımlanabilir. Figürasyonel bakışa göre, toplumsal yapı karmaşıklaştıkça Biz grupları önemini yavaş yavaş kaybetmeye başlar; Biz-Ben dengesi ('We-I balance') Ben lehine değişir (Elias, 2001). Ancak bu değişim tek yönlü ve tek boyutlu değildir; özellikle kriz dönemlerinde Biz / Ben dengesi tekrar Biz yönüne doğru kayma gösterebilir.

Yerleşikler-Hariciler (Established- Outsiders') modeli, Biz-Onlar ilişkileri ve gruplar arasında çeşitli krizlere neden olan karşılıklı bağımlılıkları ve bağlılıkları açıklamaya yardımcı olabilmek adına geliştirilmiştir. *Yerleşikler ve Hariciler: Topluluk Problemlerinin Sosyolojik Analizi* adlı çalışma Norbert Elias ve John Scotson tarafından Leicester'daki (Birleşik Krallık) yerel bir topluluğu incelemek için kaleme alınmıştır. 1965 yılındaki basımından itibaren bu teori, gruplar arasındaki gerilimleri, yerel çatışmaların doğasını ve gelişimini incelemek için kavramsal ve ampirik bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu model, Winston Parva adını verdikleri yerde uzun bir süredir yaşamakta olan 'yerleşik' grubun, bölgeye yeni gelenlerin oluşturmuş olduğu 'hariciler' grubu üzerinde uzun süreli ikamet etmelerinden kaynaklı olarak avantajlı konumda olduklarını ileri sürer. Sınıfsal, etnik ve dini açıdan söz konusu bölgede yaşayan insanlar arasında farklılıklar olmamasına rağmen, yerleşik olanlar kendilerini daha iyi bir konumda algılamakta ve 'eski olma durumlarını' 'sosyal anlamda değerli bir nitelik, bir gurur ve tatmin aracı olarak' görmektedir. Hariciler grubu ise 'suçlayıcı dedikodular' aracılığıyla kendi üstünlüklerini meşrulaştıran yerleşikler tarafından 'kanunlara uymayan' 'kurallara riayet etmeyen', 'azınlıkların en kötüsü' olarak tanımlanmaktadır.

Yerleşik gruplar 'Biz grupları' ve 'Biz kimlikleri' oluştururken, hariciler 'onlar grubu' ve 'dışarı grup' olarak değerlendirilmektedir (Elias ve Scotson, 2008). Figürasyonel sosyoloji, yerleşikler ve hariciler arasındaki gerilimler, Biz ve Ben dengesindeki değişimlerinin yönünü inceleyerek toplumsal yapı ve ilişkilerin niteliğini analiz eder.

Örneğin, ulus devletlerin Avrupa Birliği'ne üye olma süreçlerinde Avrupalılık kimliğinin inşasındaki zorluluklar, figürasyonel sosyolojinin Yerleşikler-Hariciler (Biz / Onlar) arasında Biz / Ben dengesi ile açıklanabilir (Leonardi, 2011). Uluslar kendilerini ekonomik ve/veya siyasi anlamda tehlikede hissettikleri zaman, ulusal kimlikleri ve Avrupalı kimlikleri arasında gerilimler yaşanabilir. AB ile olan ilişkilerinde ulusal kimlikleri 'Biz' grupları ve AB 'Onlar' grupları iken, Birlik dışındaki ülkelerle olan ilişkilerinde ise Avrupalı kimlikleri onların 'Biz' grubu, AB dışındaki ülkeler 'Onlar' grupları olabilir.

4.6. Müdahillik ve Dahil olmamak dengesi

Elias (1956, 2007), doğa üzerindeki kontrollerinin artması ve toplumsal süreçler hakkında artan bilgi birikimleri sonucunda insanların kendilerini duygusal anlamda müdahil olma duygusundan nasıl yalıttıkları sorunsalına cevap bulabilmek adına müdahillik (involvement) ve dahil olmamak (detachment) kavramlarını geliştirmiştir. Kilminster'a (2007: 120) göre müdahillik ve dahil olmamak arasındaki ilişki, biri kazanırken diğerinin kaybettiği 'sıfır toplamlı' bir ilişki biçimi olarak kavramsallaştırılmamıştır. Birbirini dışlayan iki karşıtlık olarak da düşünülmemelidir. Müdahillik ve dahil olmamak arasındaki dinamik dengenin sürekli değişimi, her türlü grubun çeşitli sosyal etkinlikleri sırasında gözlemlenebilir.

Elias, müdahillik ve dahil olmamak arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için Edgar Allan Poe'nin *Girdaba İniş* (1841) isimli öyküsünü hatırlatır. Hikâye, üç erkek kardeşin balık avı sırasında fırtınaya yakalanması ile ilgilidir. Bir kardeş dalgalarda kaybolur; diğeri çok fazla korktuğu için yeterince iyi düşünemez ve boğulur; sakinliğine aşama aşama kavuşabilen küçük erkek kardeş ise hayatta kalır. Elias'a göre, bu hikayedeki küçük erkek kardeş, duruma duygusal anlamda dahil olmaması sayesinde olay ile etkin bir şekilde başedebilmişken ağabeyi ise olaya duygusal anlamda çok fazla müdahil olduğu için korkularını kontrol edememiş ve bu yüzden hayatını kaybetmiştir. Elias bu hikâyeyi, fantezilerle örülmüş anlatılardan kurtulup gerçeklikle uyumlu bilgileri üretebilmek için korkularımızın nasıl üstesinden gelmemiz gerektiğini örneklemek için kullanır (Elias, 2007: 105-178).

Müdahillik ve Dahil olmamak teorisi, duygusal anlamda ileri derecede dahil olmamanın, doğayı etkin bir şekilde kontrol edebilmeyi sağlayan bilgi birikiminin yoğunluğu ve bununla bağlantılı sosyal ve psişik süreçler ile ilişki olduğunu savunur. Yüksek düzeyde tehlikenin beraberinde duygusal anlamda müdahilliği getirdiğini, bu nedenle de olaylar ve fenomenler arasındaki olası bağlantıları yansız, objektif ve duygusal anlamda dahil olmadan incelemenin daha zor olacağını belirtir. Müdahilliğin gerçeğe ilişkin bilgi birikiminin ilerlemesi konusunda engeller yarattığını iddia eder. Figürasyonel sosyoloji, müdahillik ve dahil olmamak dengesini sadece bilgi sosyolojisi bağlamında ele almaz. Bu denge, tek yönlü değildir ve aynı doğrultuda ilerlemez. Örneğin, ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkilerde, enformelleşme süreci ile bağlantılı olarak ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerde daha fazla yakınlık ve samimiyet (müdahillik) ile birlikte aynı zamanda daha fazla dikkat ve hassasiyeti (dahil olmamak) aynı anda gözlemlenebilmektedir.

Sonuç

Sosyologların, tarihçilerin, siyasal bilimcilerin disiplinlerine uygun olarak yaptıkları katkılarla figürasyonel sosyoloji günümüzde farklı çevreler tarafından kabul görmektedir. Nathalie Heinich'in deyimi ile Norbert Elias'ın düşüncesi "herkesin kendi yiyeceğini getirdiği" bir 'İspanyol pansiyonuna' benzer (Heinich, 2002: 4). Elias'ı tek bir bakış açısı ve tek bir disiplin üzerinden anlamaya ve/ya anlatmaya çalışmak pek mümkün değildir. Bu, Elias'ın yaklaşımının bütünlüğünü

indirgemek olacaktır. Elias sosyolojik yaklaşımında sadece yeni konuları ele almakla yetinmez; aynı zamanda sosyolojik araştırmaların nasıl daha farklı biçimlerde ele alınabileceğine dair de yeni yöntemler geliştiren bir düşünürdür.

Figürasyonel sosyolojinin analitik araçları güncel olarak çeşitli alanlarda incelemeler yapmak için kullanılmaktadır: Uygarlık Süreçlerinin incelenmesi; devlet oluşumları; kırsal toplulukların değişimi; sosyal refah devletlerinin oluşumu ve dönüşümü; güncel siyaset pratikleri; ulus kimliğinin oluşum dinamikleri; uluslararası ilişkiler; kişilik yapıları ve toplumsal yapıların oluşumu arasındaki ilişkiler; değişen davranış ve ahlak kodları; kadın-erkek ilişkileri; ebeveyn - çocuk ilişkileri; eğitim sosyolojisi ; örgüt sosyolojisi ; bilgi sosyolojisi; suç sosyolojisi ; pazarlama çalışmaları ; kent çalışmaları; eğlence çalışmaları (müzik, edebiyat, sanat, sinema) ; spor araştırmaları…vb.

Elias, sosyolojideki hem yapısal- işlevselci hem de metodolojik-bireyci eğilimlere, Marksist-Neo-Marksist veya post-yapısalcı ve post-modernist eleştirilerden çok daha farklı açılardan karşı çıkarak sosyolojik düşünce açısından kendine özgü yepyeni bir paradigma sunar. Sosyolojide yaygın olarak kullanılan birey/toplum, eylem/yapı gibi temel ikilemleri ortadan kaldırmayı umarak kendi kavramsal araçlarını geliştirmiştir.

Elias'a göre, her ne kadar toplumlar birbirleri ile çoğu zaman maksatlı ve planlı olarak etkileşim içerisine giriyor olsa da, insan davranışları, uzun vadede, istenmeyen sonuçlar doğurabilir. Çünkü çoğunlukla bu davranışlar uzun vadeli olarak planlanmamışlardır. Sosyologların görevi bu noktada, belirli zaman diliminde gerçekleşen bilinçli insan eylemlerinin sosyal yaşamın planlanmamış kalıplarına dönüşümünü analiz etmek ve açıklamak olmalıdır. Figürasyonel sosyoloji açısından, insan davranışlarının ancak birbirleri ile olan bağlılıkları üzerinden, figürasyonlar aracılığı ile anlaşılabilir. Toplumsal yapılardaki değişimler her zaman kişilik yapılarında ve insanların ikincil doğası adını verdiği *habitus*ta – Elias'ın ifadesiyle (2001: 209) ulusun karakterine sıkı sıkıya yerleşmiş ve o ulusun kimliğini tanımlayan unsurlarda- değişime yol açar.

Figürasyonel sosyolojinin diğer bir özgün yönü, sosyal yaşamı durumlar üzerinden değil, ilişkilenmeler üzerinden ele almasıdır. Bireyler ve sosyal olgular arasındaki ilişkileri kişiler, gruplar ya da kurumların iktidarı üzerinden değil, sürekli değişen güç dengeleri üzerinden incelemeyi tercih eder. Bu bakış açısına göre, toplumsal yapı ve sosyal ilişkilerin anlaşılabilmesi için toplumların değişim momentlerine odaklanan uzun dönemli tarihsel araştırmaların yapılması zorunludur.

Figürasyonel sosyolojinin birçok kavram ve prensibinin diğer sosyolojik yaklaşımlar ile birçok benzer noktasından bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte, figürasyonel sosyolojiyi güçlü ve farklı kılan unsur onun klasik ve modern sosyolojinin temel prensiplerinin başarılı bir sentezini yapmasıdır.

Kaynakça

Baur, N. ve Ernst, S. (2011). Towards a process-oriented methodology: modern social science research methods and Norbert Elias's figurational sociology. *The Sociological Review*, 59 (1): 117-139.

Binkley, S. vd. (2010). Of discipline and civilization: A roundtable discussion on the legacies of Norbert Elias and Michel Foucault. *Foucault Studies*, 8: 53-77.

Bogner, A. (1987). Elias and the Frankfurt School. *Theory, Culture ve Society*, 4 (2-3): 249-285.

Dolan, P. (2014). Figurations. Michalos A.C. (Ed.) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* içinde (s. 2273-2277). Springer: Dordrecht.

Dunning, E. (1989), The Figurational Approach to Leisure and Sport. Rojek, C. (Ed.). *Leisure for Leisure. Critical Essays* içinde (s. 36-53). London: Palgrave Macmillan.

Dunning, E. (1999). *Sport Matters. Sociological Studies of Sport, Violence and Civilization*. London and New York: Routledge.

Dunning, E. ve Mennell, S. (2003). *Norbert Elias.* Cilt I. Londra: Sage Publications.

Dunning, E. ve Jason Hughes, J. *Norbert Elias and Modern Sociology: Knowledge, Interdependence, Power, Process*. London: Bloomsbury Academic, 2013

Elias, N. (1956). Problems of involvement and detachment. *British Journal of Sociology, 7*(3): 226–252.

Elias, N. ve Dunning, E. (1966). *Dynamics of Group Sports with Special Reference to Football*, The British Journal of Sociology, 17 (4), 388-402.

Elias, N. (1985). *La Société de Cour.* Paris: Flammarion.

Elias, N. (1991a). *The Society of Individuals*. Oxford: Basil Blackwell.

Elias, N. (1991b). *The Symbol Theory*. London: Sage.

Elias, N. (1998). *On Civilization, Power, and Knowledge. Selected Writings*. (Ed. Stephen Mennell ve Johan Goudsblom). Chicago: The University of Chicago Press.

Elias, N. (2000). *The Civilizing Process. Sociogenetic and Psychogenetic Investigations*. Oxford: Blackwell Publishing.

Elias, N. (2001) *The society of individuals* (Çev: E. Jephcott ve M. Schröter). New York and London: Continuum.

Elias, N. (2006). *The Court Society*, Dublin: University College Dublin Press.

Elias, N. (2007). *Involvement and detachment*, Dublin: University College Dublin Press.

Elias, N., ve Scotson, J. L. (2008). *The established and the outsiders*. Dublin: University College Dublin Press.

Elias, N. (2009a). Figuration. Kilminster, R., and S. Mennell (eds.) *The Collected Works of Norbert Elias. Essays III: On Sociology and the Humanities*, Cilt 16 (s. 1-3). Dublin: University College Dublin Press.

Elias, Norbert, (2009b), Towards a theory of social processes. Kilminster, R., and S. Mennell (eds.) *The Collected Works of Norbert Elias. Essays III: On Sociology and the Humanities*, Cilt 16 (s. 9-39). Dublin: University College Dublin Press.

Elias, Norbert, (2009c), A diagnosis of present-day sociology. Kilminster, R., and S. Mennell (eds.) *The Collected Works of Norbert Elias. Essays III: On Sociology and the Humanities*, Cilt 16 (s. 99-106). Dublin: University College Dublin Press.

Elias, Norbert, (2009d), The concept of everyday life. Kilminster, R., and S. Mennell (eds.) *The Collected Works of Norbert Elias. Essays III: On Sociology and the Humanities*, Cilt 16 (s. 127-134). Dublin: University College Dublin Press.

Elias, N. (2016). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. Oktay Değirmenci). İstanbul: Olvido Kitap. (Orijinal yayın tarihi, 1970).

Goudsblom, J. (1977). *Sociology in the Balance*, New York: Columbia University Press.

Goudsblom, J. (1992). *Fire and civilization.* London: Penguin Books.

Heinich, N. (2002). *La sociologie de Norbert Elias*. Paris: La Découverte.

Heinich, N. (2013). Sublimating Resentment: Following Elias along Five Paths toward Another Sociology, *Human Figurations: Long-Term Perspectives on the Human Condition,* 2(3), http://hdl.handle.net/2027/spo.11217607.0002.302 (Erişim Tarihi: 23 Ağustos 2019).

Kaspersen, L. B. ve Gabriel, N. (2008). The importance of survival units for Norbert Elias's figurational perspective**,** *The Sociological Review*, 56 (3), 370-387.

Kilminster, R. (1993). Norbert Elias and Karl Mannheim: Closeness and Distance. *Theory, Culture ve Society*, 10: 81-114.

Kilminster, R. (1998). *The sociological revolution. From the Enlightenment to the Global Age*. London and New York: Routledge.

Kilminster, R. (2007). *Norbert Elias: Post-philosophical sociology*. London: Routledge.

Kilminister, R. (2013). Norbert Elias and Karl Mannheim: Contrasting Perspectives on the Sociology of Knowledge, Dépelteau, F. ve Landini, T. S. (eds.). *Norbert Elias and Social Theory* içinde (s. 191-208). New York: Palgrave Macmillan.

Leonardi, L. (2011). Changes in the We-I Balance and the Formation of a European Identity in the Light of Norbert Elias's Theories. *Cambio Rivista Sulle Trasformazioni Sociali* 1 (2): 168–175.

Mennell, S. (1992). *Norbert Elias. An Introduction*. Oxford: Blackwell.

Mennell, S. ve Goudsblom, J. (1998). *Norbert Elias on Civilization, Power, and Knowledge. Selected Writings*. Chicago: The University of Chicago Press.

Mennell, S. (2001). The American Civilizing Process. Salumets, T. (ed.). *Norbert Elias and Human Interdependencies* içinde (s. 226-244). Montréal: McGill-Queen's University Press.

Mennell, S. (2005). Figurational Sociology. Ritzer, G. (ed.). *Encyclopedia of Social Theory*, Cilt 1 (s. 279-280). Londra: Sage Publications.

Özgören Kınlı, İ. (2014). Principal Elements of the Ottoman State-Formation Process through an Eliasian Perspective. Landini T.S., Dépelteau F. (eds) *Norbert Elias and Empirical Research* içinde (s. 161-178). New York: Palgrave Macmillan.

Šubrt, J. (2015). The society of individuals: how to solve the dilemma of individualism and holism in historical sociology. *Historická sociologie / Historical Sociology*, 1: 9-23.

Treibel, A. (2008). *Die Soziologie von Norbert Elias. Eine Einführung in ihre Geschichte, Systematik und Perspektiven*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Van Krieken, R. (1998). *Norbert Elias*. Londra: Routledge.

Wouters, C. (1977). Informalisation and the Civilising Process', P.R. Gleichmann, P. R. Goudsblom, J. ve Korte, H. (Eds.) Human Figurations, essays for/Aufsätze für Norbert Elias içinde (s. 437-456). Amsterdam: Stichting Amsterdams Sociologisch Tijdschrift.

Wouters, C. (1990). Social Stratification and Informalization in Global Perspective, *Theory, Culture ve Society*, 7 : 69-90.

Wouters, C. (2004). Changing regimes of manners and emotions: from disciplining to informalizing. Loyal, S. ve Quilley, S. (Eds.), The Sociology of Norbert Elias içinde (s. 193-211). Cambridge: Cambridge University Press.

Wouters, C. (2007). *Informalization: Manners and emotions since 1890*. London: Sage Publications.

Wouters, C., ve Mennell, S. (2013). Discussing civilization and informalisation: Criteriology. *Politica y Sociedad,* 50(2): 553-579.

Wouters, C. (2014). Universally applicable criteria for doing figurational process sociology: Seven balances, one triad. *Human Figurations: Long-Term Perspectives on the Human Condition, 3*(1). http://hdl.handle.net/2027/spo.11217607.0003.106 (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2019).